

Asia: VN/2215/2025

Luonnos hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Huomionne vaikutusten arvioinnista?

Ei lausuttavaa

2. Huomionne ehdotetusta hankintatietovarantolaista ja sen perusteluista?

Valtiovarainministeriö pyysi 12.11.2025 Kansallisarkistolta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi hankintatietovarannosta ja siihen liittyviksi laeiksi. Luonnoksessa ehdotetaan kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamista. Tavoitteena on mahdollistaa julkisyhteisöjen hankinta- ja ostolaskutietojen avoin ja keskitetty julkaiseminen ja tehostaa julkisia hankintoja. Lakiluonnoksessa on käsitelty tietosuojaan, tietojen poistamiseen ja säilytysaikoihin liittyviä kysymyksiä sekä tiedon arkistointiin ja säilyttämiseen liittyviä vastuita. Kansallisarkiston lausunto keskittyy tietoaineistojen arkistointia, säilyttämistä ja tietojen rekisteristä poistamista koskeviin kohtiin ja käytettyihin käsitteisiin.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan (s. 80) valtiokonttori vastaisi ehdotetun lain 4 §:n arkistonhoitajana arkistolain (831/1994) mukaisesti arkistotoimen suunnittelusta ja järjestämisestä, asiakirjojen säilytyksestä ja tietosuojasta sekä myös esimerkiksi tutkimuksellisen vastuun toteutumisesta. Hankintatietovarantoon sisältyvät tiedot ovat luonnoksen mukaan käyttötarkoitukseltaan pääasiassa sellaisia, että niitä tarvitaan aikasarjoihin ja vastaavan tyyppiseen pitkäaikaiseen seurantaan. Tältä osin tiedot olisivat pysyvästi säilytettäviä eikä niille ehdoteta säädettäväksi erityistä säilytysaikaa arkistolain säännösten mukaisesti.

Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan lisäksi (s. 80), että ehdotetun lain 4 §:n nojalla ”henkilötiedot tulisi normaalisti säilyttää rekisterissä 10 vuotta tiedon toimittamisesta. Henkilötiedot voitaisiin kuitenkin säilyttää tätä pidemmän ajan, jos se olisi välttämätöntä lakiin perustuvan tehtävän hoitamiseksi tai vireillä olevan asian takia. Henkilötiedot olisi kuitenkin myös näissä tilanteissa poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole laissa säädettyä

perustetta. Poistaminen tarkoittaisi esimerkiksi tietojen anonymisointia siten, ettei tietoja voitaisi enää katsoa henkilötiedoiksi”.

Kansallisarkisto kiinnittää ministeriön huomiota siihen, että julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (tiedonhallintalaki, 906/2019) 21 §:n 2 momentin mukaan tietoaaineistot on säilytysajan päättymisen jälkeen arkistoitava tai tuhottava viipymättä tietoturvalisella tavalla. Pykälän 3 momentti sisältää myös säännöksen siitä, että säilytysaikojen määrittämisen vastuista, arkistoinnista ja arkistotoimen tehtävistä säädetään erikseen. Arkistointia sääntelee yleislakina arkistolaki (831/1994).

Kansallisarkisto katsoo, että nyt valmistelussa olevassa laissa hankintatietovarannosta ei tulisi säätää tietojen arkistoinnista tai pysyvästä säilyttämisestä. Hallituksen esityksen luonnokseen tulisi lisätä, että arkistoitavaksi säädettyt asiakirjat ja tietoaaineistot arkistoidaan niiden alkuperäisen käyttötarkoituksen päätyttyä. Kansallisarkiston lakisääteisenä tehtävänä on päättää julkisen hallinnon arkistoitavista tiedoista, joten Kansallisarkiston tulee voida päättää arvonmäärityksen keinoin, mitkä tiedot tullaan arkistomaan. Erytislainsäädännöllä ei tule tehdä rajauksia arkistoinnin (arvonmäärityksen) kohteena oleviin tietoihin. Arkistolain perusteella seulontaesityksen valmistelu on tietoaaineistoista vastaavan viranomaisen vastuulla ja seulontapäätöksen eli arkistoitavien tietoaaineistojen määrittelyn tekee Kansallisarkisto.

Arkistoituja tietoaaineistoja säilytetään ja käytetään sekä nykyisen että tulevan tutkimuksen tarpeisiin ilman aikarajaa eli pysyvästi. Kansallisarkiston lakisääteisiin tehtäviin kuuluu arkistoitavaksi säädettyjen tietoaaineistojen säilyttäminen/arkistointi ja niiden antaminen käyttöön. Toiminnallisesti ja taloudellisesti on tärkeää siirtää tiedot, joilla on pitkä säilytystarve Kansallisarkiston arkistotietovarantoon. Esityksen mukaan hankintatietovarannon tietoja säilytettäisiin kuitenkin rajattoman pitkään niiden alkuperäisessä käyttötarkoituksessa. Tietoja ei tällöin siirretä Kansallisarkistoon, ja rekisterinpitäjä vastaa pysyvästi niiden käytettävyyden ja ymmärrettävyyden säilymisestä, mikä asettaa tälle huomattavia säilyttämiseen ja muuhun elinkaaren hallintaan liittyviä velvoitteita. Erytisesti hankintatietovarannon pitkäaikaissäilyttämisen kustannuksia olisi mahdollista karsia, mikäli tiedot olisi mahdollista siirtää arkistotietovarantoon.

Kansallisarkisto tarkentaa lisäksi, että tietojen poistaminen rekisteristä rekisteröinnin päätyttyä ei tarkoita samaa kuin tietojen tuhoaminen tai henkilötietojen anonymisointi, vaan tietojen poistamista aktiivikäyttöisestä rekisteristä (KHO 2017:34). Myös poistetut tiedot voidaan arkistoida tutkimustarkoituksia varten. EU:n yleinen tietosuoja-asetus (2016/679) ja tietosuojalaki (1050/2018) mahdollistavat henkilötietojen säilyttämisen ja muun käsittelemisen yleisen edun mukaisessa arkistointitarkoituksessa.

Arkistoinnissa on tärkeää tiedon tulevan käytettävyyden ja tutkimuskäytön varmistaminen. Vaikka anonymisointi on omiaan turvaamaan rekisteröidyn oikeutta yksityiselämän suojaan tiettyinä ajanjaksona, se voi arkistoinnin ja sen pitkän aikajänteen näkökulmasta heikentää tietoaaineistojen

informaatioarvoa ja vaarantaa todistusvoimaisuuden. Anonymisointi kaventaa lisäksi aineiston käyttömahdollisuuksia ja estää henkilötietojen yhdistämisen muihin tietoihin esimerkiksi tutkimuskäytössä. Henkilötietojen arvonmäärittämisessä tutkimustarpeita ja kulttuuriperintöarvoja arvioidaan suhteessa yksityisyyden suojaan aikavälillä, joka on huomattavasti pidempi kuin rekisteröityjen oikeuksien kesto. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen erityinen suojelutarve huomioidaan arvonmäärittämyksen yhteydessä tarkasti, koska niiden oikeudeton käsittely voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja -vapauksille.

3. Huomionne ehdotetuista muutoksista julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin ja vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettuun lakiin sekä edellä mainittujen lakien perusteluista?

Ei lausuttavaa

4. Huomionne ehdotetuista muutoksista Valtiokonttorista annettuun lakiin ja niiden perusteluista?

Ei lausuttavaa

5. Muut mahdolliset huomionne hallituksen esitysluonnoksesta?

Ei lausuttavaa

Happonen Päivi
Kansallisarkisto

Hakala Maiju
Kansallisarkisto